

Leszek Zinkow

ORCID: 0000-0003-0681-7428

Akademia Ignatianum w Krakowie

leszek.zinkow@ignatianum.edu.pl

DOI: 10.35765/pk.2019.2502.15

Wojny wywoływane hasztagiem

P.W. Singer, E.T. Brooking, *Nowy rodzaj wojny. Media społecznościowe jako broń*, przeł. S. Baranowski, Wydawnictwo vis-a-vis Etiuda, Kraków 2019; ISBN 978-83-7998-210-3, ss. 294 [wyd. ang. *LikeWar: The Weaponization of Social Media*, An Eamon Dolan Book, Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company, Boston-New York 2018].

Niespełna rok po amerykańskiej premierze na polskim rynku księgarskim pojawiła się książka, którą waszyngtońskie instytucje think tanks i prasa, zarówno specjalistyczna (od „Foreign Affairs” po „Kirkus Reviews”), jak codzienna (m.in. „New York Times”), zgodnie nazwały jedną z najlepszych i najważniejszych książek non fiction 2018 r., a wybitni eksperci – pośród nich Francis Fukuyama, gen. Michael Hayden (były dyrektor Narodowej Agencji Bezpieczeństwa USA oraz szef CIA) czy nawet Vinton Gray Cerf, uważany za jednego z wynalazców Internetu, i liczni inni komplementowali słowami najwyższego uznania. Oryginalny tytuł, brzmiący w języku angielskim bardzo celnie, a zarazem przewrotnie – *LikeWar* – co rozumieć można jednocześnie jako „wojnę lajków” i „niby-wojnę”, przetłumaczony został bodaj nieco banalnie i mniej marketingowo: *Nowy rodzaj wojny*, dopiero druga jego część, podobnie do anglojęzycznej, doprecyzowuje, że chodzi o *Media społecznościowe jako broń*. W istocie jednak tytułowe sformułowania militarne – „wojna” oraz „broń” wskazują dobitnie na główny przedmiot analizy prowadzonej w książce, którą admirał marynarki Stanów Zjednoczonych i jeden z byłych najwyższych dowódców NATO, James G. Stavridis, zdefiniował jako najważniejszą analizę teorii konfliktu zbrojnego od czasów klasycznego *Vom Kriege* Carla von Clausewitza, skrojoną na miarę wyzwań XXI w.

Zatrzymajmy się wprawdzie na chwilę przy sylwetkach autorów książki, bo są to analitycy najwyższej próby i niekwestionowanych kompetencji. Peter Warren Singer jest absolwentem Princeton, doktorat obronił na Harvardzie, obecnie pracuje na stanowisku profesora Uniwersytetu Stanowego w Arizonie oraz stratega w New America Foundation. Wpływowa

Smithsonian Institution wskazuje go jako jednego ze stu czołowych innowatorów (*leading innovators*), a opiniotwórcze pisma „Defence News” i „Wall Street Journal” umieściły Singera w setce najbardziej wpływowych osób w obszarach związanych z obronnością i bezpieczeństwem, nazywając go „czołowym futurystą w kwestiach bezpieczeństwa narodowego” (*the premier futurist in the national security environment*). Singer był założycielem „Projektu polityki USA wobec świata islamskiego” oraz Centrum Bezpieczeństwa i Wywiadu XXI w. (Center for 21st Century Security and Intelligence) w The Brookings Institution. Wielokrotnie zapraszany jako konsultant militarny, zarówno przez najważniejsze amerykańskie agencje wojskowe (pełnił np. funkcję koordynatora grupy zadaniowej ds. polityki obronnej prezydenta Obamy), wywiadowcze czy FBI, lecz także przez producentów telewizyjnych i filmowych (Warner, Universal, Dreamworks, Discovery, HBO, History Channel), a nawet twórców... serii gier komputerowych Call of Duty. Jest niezwykle pożądanym ekspertem-komentatorem telewizyjnym wielu stacji informacyjnych, m.in. BBC, CNN, ABC, CBS, FOX, Al Jazeera, NPR i NBC, współpracuje jako redaktor z „Popular Science”, regularnie publikuje polityczne analizy na łamach „Boston Globe”, „Los Angeles Times”, „New York Times”, „Washington Post”, „Foreign Affairs”, „Current History”, „International Security”, „Weltpolitik”. Singer jest także autorem kilku ważnych (i konsekwentnie nagradzanych) książek, które warto tu wspomnieć. Już w pierwszej, *Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry* (2003), odważnie podjął kontrowersyjny problem nadużyć (zwłaszcza od czasu konfliktu irackiego) prywatnych firm świadczących najemne usługi wojskowe, a rychło wydana kolejna, *Children at War* (2005), ukazuje dramat wyjątkowej patologii współczesnych wojen (wszak sama wojna już jest patologią) – dzieci-żołnierzy. W bestsellerze *Wired for War: The Robotics Revolution and Conflict in the 21st Century* (2009) – który stał się także oficjalnie rekomendowaną lekturą w amerykańskich siłach powietrznych i marynarce wojennej USA oraz Royal Australian Navy, zbadał implikacje futurystycznych technologii wojskowych dla współczesnych i przyszłych konfliktów zbrojnych, polityki, lecz także etyki i prawa w XXI w. Podobne zagadnienia podjął też w wydanej cztery lata później *Cybersecurity and Cyberwar: What Everyone Needs to Know* (2013) – jak zauważono, była ona nieco bardziej przystępna – i poza uznaniem w kręgach analityków wojskowych, została także zalecona jako „lektura niezbędna” przez zarządy potentatów internetowych: Google i Microsoft. Warto w końcu nadmienić, że Singer w 2015 r. zadebiutował jako... powieściopisarz; tematem porywającej fabuły *Ghost Fleet: A Novel of Next World War* uczynił oczywiście futurystyczną wojnę na morzu, na lądzie, w powietrzu, przestrzeni kosmicznej i cyberprzestrzeni.

Drugi z autorów *Nowego rodzaju wojny*, Emerson T. Brooking, jest młodszy (studia na uniwersytecie w Pensylwanii w zakresie nauk politycznych i filologii klasycznej ukończył w 2011 r. – jego praca dyplomowa o rzymskich praktykach wojennych została wyróżniona nagrodą) i nieco mniej doświadczony oraz utytułowany. Domeną jego badań, w których zyskał już jednak status cenionego i zarazem bardzo rokuszącego eksperta, są media społecznościowe w kontekście relacji międzynarodowych. Rychło po studiach został (najmłodszym) pracownikiem naukowym w Radzie Stosunków Zagranicznych (Council on Foreign Relations) oraz powołano go na stanowisko doradcy w zakresie wojny informacyjnej w Radzie Bezpieczeństwa Narodowego (National Security Council). Wspólnie z Singerem napisany *Nowy rodzaj wojny* jest jego książkowym debiutem.

Wróćmy do samej książki. Internet jest głównym globalnym medium informacyjnym – a jak przekonują Singer i Brooking – pozostanie nim w dającej się przewidzieć przyszłości. Mimo dynamiki rozwoju oraz wprowadzanych nieustannie innowacji jest już w istocie modalnie ustabilizowany. Tak jak trwale zmienił nasze życie, tak nieuchronnie zmienia zarówno politykę, jak i wojnę (wspomniany już powyżej Clausewitz przekonywał wszak: „wojna jest jedynie kontynuacją polityki innymi środkami”). Jest jednak także odwrotnie – wojna i polityka zmieniają Internet, zazwyczaj bardzo podstępnie, niedostrzegalnie. Dziś za pomocą jednego kliknięcia możemy oglądać bliskie czy dalekie zbrojne konflikty, krwawe akty terroryzmu (nierzadko streamowane na żywo), lecz także jednozdaniowym tweetem można wywołać wojnę w dowolnym zakątku świata, a wirusowe dezinformacje zmieniają wyniki bitew, nawet losy całych krajów. Media, zwłaszcza internetowe media społecznościowe, zostały – dosłownie – po zęby uzbrojone bronią najcięższego kalibru, klawisz komputera czy dotykowy wyświetlacz ma niemalże władzę czerwonego guzika atomowego. W rezultacie wojna, technologia i polityka zamieniły się w nowy rodzaj interaktywnej przestrzeni walk, które rozgrywają się online na ekranach naszych laptopów i smartfonów. Autorzy zadają w tym kontekście fundamentalne pytania: czy media społecznościowe, uwikłane w lokalne i globalne konflikty (choćby tylko w bezkrwawe spory polityczne), ujawniają prawdę o naszym pełnym zagrożeniu światem, czy ją grzebią? Jaką rolę odgrywają zwykli ludzie („userzy”) w wielkich konfliktach międzynarodowych? Czy każdy z nas może się tu stać zarówno sprawcą, jak i potencjalnym celem?

Na treść książki składa się osiem (nienumerowanych) rozdziałów (*Wojna się zaczyna. Wstęp do nowego rodzaju wojny; Każdy przewód jest jak nerw. Jak Internet zmienił świat; Prawda jest tam. Media społecznościowe i koniec tajemnic; Imperium kontratakujące. Cenzura, dezinformacja i ukryta*

prawda; Maszyna nierzeczywistości. Sprawa prawdziwości a rozprzestrzenianie się; Zdobyć sieć, wygrać. Nowe wojny o uwagę... i władzę; Nowy rodzaj wojny. Konflikty, które napędzają sieć i świat; Władcy wszechświata. Nowe reguły i nowi władcy) i wnioski podsumowujące (*Co wiemy, co możemy uczynić*). W potoczną narrację autorzy wplatają prawdziwie erudycyjny przewodnik po dynamicznych dziejach mediów społecznościowych – Facebooka, Twittera, Youtube’a, Instagrama, także uniwersum rozmaicie „followowanych” memów, wymyślnych hashtagów (a w kontekście – po najdziwniejszych zakamarkach Internetu), anegdotycznie prowadząc nas przez niezliczone próby manipulowania, kontrolowania, cenzurowania, podejmowane przez rządy (nie tylko totalitarne reżimy), polityków rozmaitego kalibru, pozostających w głębokim cieniu możliwych tego świata, wreszcie szaleńców, terrorystów, mrocznych hakerów. Barwna, cały czas jednak precyzyjnie prowadzona opowieść, jest kalejdoskopem *case studies*, celnych rozmów z ekspertami (cywilnymi i wojskowymi), analitykami, innowacyjnymi informatykami, programistami-wizjonerami – także w tajnych laboratoriach wojskowych, administratorami sieci z różnych krajów świata (choć głównie anglosaskich), politykami, lecz przede wszystkim zestawieniem własnych, niezliczonych obserwacji, tysięcy obejrzanych analitycznie klipów, po szpiegowskie niemal przygody z zastawianiem pułapek na trolli czy przebiegłych sieciowych manipulatorów-propagandyistów, agresywnie i bezwzględnie zaczajonych w każdym zakątku globu – zarazem w naszym laptopie i smartfonie.

Sun Tzu powtarzał, abyśmy podczas wojny poznali siebie, wroga i pole walki. Wszystko to jest w naszych czasach blisko jak nigdy wcześniej. Na wyciągnięcie wskazującego palca, na ekranie.

Leszek Zinkow – jego zainteresowania naukowo-badawcze obejmują zagadnienia kulturowych studiów porównawczych, zwłaszcza recepcję dziedzictwa starożytnego Wschodu (głównie Egiptu: narracji historyczno-mitologicznych, symboliki). Zajmuje się także podróżopisarstwem z destynacją orientalną (edycje tekstów), dziejami muzeów i kolekcjonerstwa, ponadto – historią kultury współczesnej, historią oraz praktyką mediów, społeczną historią nauki, problematyką transferów i innowacji kulturowych. W 2016 r. otrzymał na Uniwersytecie Śląskim stopień doktora habilitowanego. Członek International Association of Egyptologists (Moguncja), Polskiego Towarzystwa Kulturoznawczego oraz Komisji Filologii Klasycznej Polskiej Akademii Umiejętności (Kraków). Zastępca redaktora naczelnego „Perspektyw Kultury”, w latach 2013-2016 redaktor naczelny.

„Perspektywy Kultury” / „Perspectives on Culture”
Czasopismo naukowe Instytutu Kulturoznawstwa Akademii Ignatianum w Krakowie
Academic Journal of the Institute of Cultural Studies, Jesuit University Ignatianum in Krakow

ISSN 2081-1446

Procedura recenzowania: Każdy tekst nadesłany do redakcji „Perspektyw Kultury” jest recenzowany. Redakcja zastrzega sobie prawo do skracania tekstów i zmiany tytułów. Materiałów niezamówionych redakcja nie zwraca.

Początkowo tekst zostaje zaopiniowany przez redaktorów tematycznych oraz językowych w celu wstępnego określenia jego wartości merytorycznej i formalnej. Redakcja może odrzucić na tym etapie tekst, który nie spełnia oczekiwań i wymogów merytorycznych związanych z aktualnym stanem wiedzy w danej dziedzinie humanistyki. Teksty interesujące, lecz odbiegające od norm językowych bądź zaleceń formalnych proponowanych przez redakcję w instrukcji dla autorów zostają najczęściej odesłane do autora z sugestią poprawy.

Wszystkie teksty, które zostają pozytywnie zaopiniowane na wstępnym etapie tworzenia numeru, przekazywane są następnie recenzentom zewnętrznym (procedura „double blind review”). W innych przypadkach recenzenci są zobowiązani do podpisania deklaracji o niewystępowaniu konfliktu interesów.

Proces recenzji kończy się pisemną notatką zawierającą zwięzłą opinię i uzasadnienie oraz jednoznacznie określony status tekstu. Tekst może mieć status dopuszczonego bądź niedopuszczonego do publikacji.

Adres redakcji: „Perspektywy Kultury”, ul. Kopernika 26, 31-501 Kraków; tel. 12 3999 662
e-mail: perspektywykultury@ignatianum.edu.pl

Recenzenci / Reviewers: dr Olga Biłobrowiec (Uniwersytet Państwowy imienia Iwana Franki w Żytomierzu); dr hab. Stanisław Cieślak SJ, prof. AIK (Akademia Ignatianum w Krakowie); dr Grzegorz Chajko (Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie); ks. dr hab. Michał Drózd, prof. UPJP2 (Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie); dr Sławomir Dryja (Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie); dr hab. Beata Domańska-Szaruga, prof. UPH (Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach); dr Krzysztof Duda (Akademia Ignatianum w Krakowie); prof. dr hab. Katarina Fichnova (Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach); dr Krzysztof Fokt (Uniwersytet Jagielloński); dr Kinga Anna Gajda (Uniwersytet Jagielloński); dr hab. Ewa Głazewska, prof. UMCS (Uniwersytet Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie); dr Dariusz Głuch (Uniwersytet Jagielloński); dr hab. Anna Gomóła (Uniwersytet Śląski w Katowicach); dr hab. Tomasz Graff (Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie); prof. dr hab. Anna Grzegorzczak (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu); dr Marek Hałaburda (Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie); dr Michał Hanczakowski (Univerzita Palackého v Olomouci); dr Dariusz Grzonka (Akademia Ignatianum w Krakowie); dr Barbara Hryszko (Akademia Ignatianum w Krakowie); dr hab. Agnieszka Kaczmarek, prof. UAM (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu); prof. dr hab. Ewa Kosowska (Uniwersytet Śląski w Katowicach); dr Agnieszka Knap-Stefaniuk (Akademia Ignatianum w Krakowie); doc. Peter Mikulas (Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre); dr hab. Anna Mlekodaj, prof. PPUZ (Podhalańska Państwowa Uczelnia Zawodowa w Nowym Targu); dr hab. Grzegorz Nieć, prof. UP (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie); dr Tatiana Pawlińczuk (Uniwersytet Państwowy imienia Iwana Franki w Żytomierzu); dr Paula Pyplacz (Politechnika Częstochowska); dr Wit Pasierbek SJ (Akademia Ignatianum w Krakowie); prof. dr hab. Danuta Quirini-Popławska (Uniwersytet Jagielloński); prof. dr hab. Dariusz Rott (Uniwersytet Śląski w Katowicach); dr hab. Anna Ryłko-Kurpiewska, prof. UG (Uniwersytet Gdański); dr Senri Sonoyama (Uniwersytet Jagielloński); dr hab. Monika Stankiewicz Kopeć (Akademia Ignatianum w Krakowie); dr hab. Beata Stuchlik-Surowiak (Uniwersytet Śląski w Katowicach); dr Natasza Styrna (Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie); prof. Zdenka Švarcová (Univerzita Palackého v Olomouci); dr Aleksandra Szczehla (Uniwersytet Jagielloński); dr hab. Wiktor Szymborski (Uniwersytet Jagielloński); prof. PhDr. Jiří Trávníček (Akademie věd České republiky); dr hab. Zbigniew Widera, prof. UE (Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach); dr Łukasz Wojciechowski (Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave)